Kitekint? - Hervadó jólét

2011 június 28. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása

Még nincs értékelve

Mérték

A világhír? közgazdász - aki még nem kapta meg a Nobel-díjat, pedig már ideje lenne - a '90-es évek közepén látleletet készített az amerikai gazdaságról. Amerikában a jobboldalt konzervatívnak, a baloldalt liberálisnak nevezik; Krugman liberális, de könyve arról szól, hogy ennek nincsen jelent?sége.

Csak jó vagy rossz közgazdaságtan van, és a tudományos igény? gazdasági elméletek és politikák állnak szemben a politikai megrendelésre készül? gazdasági elképzelésekkel. Szerz?nk ízekre szedi az 1980-as évtized amerikai közgazdasági elméleteit, és bebizonyítja, hogy a Keynes tagadására épül? neokonzervatív gazdaságpolitika nem vitte el?re az amerikai gazdaságot (igaz, hogy végzetesen sem rontott el semmit). Az amerikai gazdaság 1973 óta folyamatosan bajban van - akkor foszlott szét az a varázs, ami 1945 után majdnem harminc évig repítette el?re Amerikát. 1945 és 1973 között Amerikában a jólét fontos területein duplázódás történt: a termelékenység és nyomában a reálkeresetek kétszeresére n?ttek, az egy f?re es? fogyasztás is megduplázódott, az 1950-es években még csak a családok 44 százaléka rendelkezett saját házzal, 1973-ra már 63 százaléka, az 1950-es években minden második család rendelkezett autóval, 1973-ra már minden család. Talán a legfontosabb, hogy 1973-ra már csak az amerikai családok egytizede élt a szegénységi küszöb alatt, a korábbi 20-25 százalékkal szemben. 1991-ben viszont az átlagos amerikai család reáljövedelme csak öt százalékkal volt magasabb, mint 1973-ban! Mi történt közben az amerikai gazdasággal?

Egy országot több dolog is tönkre tud tenni - a gazdaság összeomlása, az elszabaduló infláció vagy egy polgárháború -, de csak egyetlen dolog teheti gazdaggá, ha n? a termelékenység (ami egyenl? azzal, hogy egy átlagos munkás egy óra alatt mennyit termel). Amerikában a termelékenység éves növekedése az 1800-as évek végét?l 1945-ig átlagosan 1,8 százalékos volt, ami 40 év alatt kétszerezte meg az amerikaiak életszínvonalát. 1945 és 1973 között a termelékenység évi 2,8 százalékkal n?tt, ami 25 év alatt duplázta meg a fogyasztást és a jövedelmeket. 1973 és 91 között csak évi egyszázalékos volt a termelékenységnövekedés, s ez csak 80 év alatt tenné lehet?vé az életszínvonal kétszeresére emelését. Az 1990-es években jobban n?tt az amerikai gazdaság termelékenysége, de ez zömében egyetlen szektornak, az informatikával ötvözött távközlésnek volt köszönhet?. Krugman megállapítja, hogy az 1990-es évek elején az amerikai középosztály kisebb, mint 1973-ban volt, a szegények aránya pedig 20, a gyerekek körében 40 százalékkal n?tt. Ezen is javított valamit a Clinton-kormányzat szociális politikája, de az 1945 és 1973 közötti "aranykor" nem tért vissza.

Mi az oka annak, hogy Amerikában megtorpant a jóléti motor? Miért fulladt le a termelékenység motorja? Az els? magyarázat szerint azért, mert kifulladt a technológiai fejl?dés: az 1800-as évek második felét?l bevezetett új ipari találmányok elérték teljesít?képességük csúcspontját, de új, valódi áttörést hozó találmányok nem születtek. Az új technológiák feltalálása és bevezetése, valamint "teljes g?zzel" való kihasználása között hosszú id? telhet el - például a villamos energiát már az 1880-as években bevezették, de az 1920-as évek végéig gyakorlatilag nem növelte az amerikai gazdaság termelékenységét, mert lassan terjedt el -, így a mai termelékenységnövekedés régi találmányokból ered. A II. világháború utáni nemzedékek zömében azoknak a találmányoknak a hasznát élvezték, amelyeket már az I. világháború el?tt bevezettek Amerikában. 1945 után nem radikálisan új innovációkból jött a fejl?dés, hanem a korábbi nagy találmányok finomításából. Az 1990-es években a távközlés és az informatika valóban új forradalmat hozott, de az alapvet? ipari technológiákban nincs olyan áttörés, mint az I. világháború el?tti évtizedekben. A második magyarázat szerint az 1946 és 1964 között született mintegy 44 millió amerikai 1973-ig belépett a gazdaságba, és kés?bb már hiányzott ez az óriási lendít? er?. A harmadik okot abban látják, hogy az amerikai kormányok az adók emelésével és túlzott szabályozással csökkentették a gazdasági motivációt. Mindezek miatt fulladt le a termelékenységi motor.

Ahogy Krugman 1995-ben, mi is megállapíthatjuk ma, 2003-ban, hogy az amerikai gazdaság "aranykora" nem tért vissza, s?t az 1990-es évtized biztató fejl?dése újból gazdasági bukdácsolásnak adta át a helyét. 1973-ban az USA - a Szovjetunióval és az arab államokkal karöltve - az izraeli-arab háborút követ? olajárrobbanásban vélte megtalálni azt az új eszközt, ami a bels? motorok leállása után küls?, politikai motort kapcsolt be az amerikai gazdaság vezet? helyének fenntartására. Bár Japánt és Nyugat-Európát ez visszavetette, de az USA legalább annyit veszített, mert ez adta meg a kegyelemdöfést a már köhög? bels? termelékenységi motornak. 1973 után az USA gazdasága húsz évig nem tért magához, versenytársai azonban sikeresen javítottak saját bels? égés? motorjaikon. A történelem nem ismétli önmagát, de érdemes emlékezni egyes korábbi eseményekre, mert mintha hasonló helyzet lépne el? ma, harminc évvel az 1973-as olajárrobbanás után. Akkor sikerült a kit?zött célt - a magasabb olajárakkal visszavetni a versenytársak gazdasági fejl?dését - elérni, de az amerikai gazdaság is pórul járt. Most is sikerülhet a politikai célt elérni, de vajon segít-e ez majd a ziháló termelékenységi motoron?

(Paul Krugman: Peddling Prosperity, W. W. Norton and Company,
New York, London, 1995)

Matolcsy György, hetivalasz.hu

DR. DRÁBIK JÁNOS
100 ÉVVEL TRIANON UTÁN
DVD
A trianoni gyalázatról tabumentesen
„Egy film amelyet minden magyarnak látnia kell”

Ajánló